

Valsts tēls – tā ir vērtība

Voldemārs HERMANIS

Kārtējā *Baltijas foruma* rīkotajā starptautiskajā konferencē Jūrmalā iztika bez politiskiem asumiem un klajām notācijām. Diskusija bija veltīta globālai politikai, ekonomikai un drošībai pēc krīzes. Tātad – vairāk ar skatu nākotnē, risinājumu meklējumos. Auditoriju labvēlīgi iešūpoja Latvijas ārlietu ministra Aivja Roņa uzruna konferences atklāšanas sesijā. Kā uzsvēra *Baltijas foruma* prezidents Jānis Urbānovičs, arī turpmāk diskusijas formāts tiks saglabāts iespējami plašāks. Pati lielākā pētnieku komanda – fondu un institūtu direktori, prezidenti u. tml. – arī šoreiz bija ieradusies no Maskavas. Pārējo ārzemnieku skaitā – bijušais britu diplomāts Freizers Kamerons no Briseles. Tagad viņš ir *ES-Krievijas centra* direktors. Par dažiem 28. maija diskusijā skartajiem jautājumiem arī šajā intervijā.

– Kamerona kungs, vispirms, lūdzu, īsumā raksturojiet galvenos pētījuma virzienus, ar ko nodarbojas jūsu vadītais *ES-Krievijas centrs* Briselē.

– Mūsu centrs koncentrē savu darbu uz Eiropas Savienības un Krievijas kopējām stratēģiskajām attiecībām. Fokusā ir politikas, ekonomikas, drošības un enerģētikas jautājumi. Mūsu uzmanības lokā ir arī divpusējās attiecības starp

Krieviju un ES dalībvalstīm. Cenšamies iedrošināt ES valstis, lai tās ar Krieviju runātu vienā balsī. Tāpat daudz darām, lai uzturētu dialogu starp pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem. Cik vien iespējams, uzņemam cilvēku grupas no Krievijas.

– Jau pērn aizsākti tādi kontakti, uzņemot Brisele sabiedrības pārstāvjus no ES Austrumu partnerības valstīm tā dēvētā pilsoņu foruma ietvaros. Vai tāds formāts pare-

dzēts arī Krievijas sabiedrības pārstāvjiem?

– Pilsoņu forums Austrumu partnerības valstīm (Baltkrievijas, Ukrainas, Moldovas, Gruzijas u. c. – V. H.) ir pārāk plašs. Tajā iesaistītas daudzas nevalstiskās organizācijas, kas apgrūtina darbību. Domājot par līdzīgu ES un Krievijas pilsoņu forumu, svarīgi būtu ievērot trīs principus.

Pirmais – tāds forums jāveido no apakšas, nevis no augšas.

Otrs – tam vajadzētu koncentrēties uz noteiktām jomām, teiksim, vides aizsardzība, migrācija, cilvēktiesības, bet nevis visu sametot vienā katlā.

Trešais – strikti raudzīties, lai neradām vēl vienu birokrātisku organizāciju.

Ja tiktu radīts šāds ietvars, mēs rastu arī vajadzīgo finansējumu.

– Diezgan vienprātīgs secinājums, kas šeit, Jūrmalā, izskanējis no dažādu diskusijas dalībnieku mutes: esam nonākuši pie zināma pagrieziena punkta starptautiskajās attiecībās. Citi vedina neizvirzīt pirmajā plānā ģeopolitiku, bet ģeoekonomiku.

Kā redzat šāda pavērsiena iespēju ES un Krievijas attiecībās, kur alaž bijis gana savstarpēju pārmērumu un pretenziju?

– Vispirms ir jāizprot Krievijas ārpolitiskās elites daba. Tieši ar to Eiropas Savienībai jāsāk jauna ietvara veidošana attiecībām ar Krieviju. Pēc PSRS sabrukuma viņi zaudēja impēriju un teritorijas, zaudēja [komunistisko] partiju un ideoloģiju. Vajadzīgi daudzi gadi, lai tam visam tiktu pāri. To pašu varam teikt, ja palūkojamies uz britu un franču impēriju bojāeju. Vajadzīga vismaz viena paaudze, lai sāktu domāt pa jaunam.

Šodien Maskavā vēl krietni daudz cilvēku, kas lūkojas uz pasauli tikai melnbaltās krāsās, kā uz iesaista sfērām un tamlīdzīgi. To mēs dēvējam par veco domāšanu.

Vairs nevar neņemt vērā globalizācijas ietekmi, savstarpējās atkarības svarīgumu un to, cik ļoti no svara nonākt pie abām pusēm izdevīgiem risinājumiem. Tie būtu šāda dialoga atslēgas vārdi.

– Jaunākajā žurnāla *Newsweek* numurā publi-

cēts raksts *Viedā Krievija, dažādos aspektos vērtējot prezidenta Dmitrija Medvedeva centienus pāņākt valsts modernizāciju. Tai pretim kā agrāk stāv «birokrātu Krievija», militāri rūpnieciskais komplekss u. tml. Ko komentējot dzijāku pārmaiņu iespēju šajā valstī, jūs esat kritiskāks par citiem runātājiem šeit, Jūrmalā. Kāpēc?*

– Krieviju ir nopietni skārusi globālā finanšu krīze. Bet runa ir par risinājumiem, kuri noteiks valsts attīstību ilgām laikposmam. Problēma tā, ka Medvedevam pašā Krievijā nav pietiekama atbalsta viņa modernizācijas darba kārtībai. Kurī cilvēki veidos viņa komandu, lai labās ieceres īstenotu, ja lielākā daļa no labākajiem un spožākajiem prātiem šo valsti ir pametuši (kopš gadsimtu mijas vairāk nekā pusmiljons, no Nobela prēmijas laureātiem palicis viens Žoress Alferovs – *Newsweek*).

Viena no šīs valsts pašreizējām īpatnībām, ka elitei piederīgi cilvēki savu naudu neģlabā Krievijā un savus bērnus izglitoties sūta

uz ārzemēm. Šaubos, vai tā ir veselīgas sabiedrības pazīme. Ja vēlamies, lai jaunie speciālisti atgriežas un iekļaujas modernizācijas procesā, tiem vajadzīga noteikta pārliecība. Ko ar to domāmu? Pievilcīgu sabiedrību, likuma varu un iedrošinājumu, ka talants netiks izšķiests, valstij uzņemoties vadīt un finansēt mazproduktīvus uzņēmumus.

Eiropas Komisija savu līdzdalību Krievijas modernizācijā tiešā veidā saista ar tiesu un likuma varas taisnīgumu. Arī prezidents Medvedevs paudis šādas bažas, atkārtoti runājot par «tiesiskā nihilisma» problēmām Krievijā.

– Vai sacīto var attiecināt arī uz vērienīgo projektu netālu no Maskavas Skolkovā, kur ar valsts tiešu atbalstu paredzēts radīt jaunu inovāciju pilsetu? Padomju Savienībā slēgtām zinātnieku pilsētiņām, piemēram, kodolfiziku Dubnai, bija īpašs statuss, tagad tiek vilktas paralēles ar «Silikona ieleju» Kalifornijā.

– Amerika savā «Silikona ielejā» neieguldīja valsts naudu. Tur iniciatīva bija

Foto: Aleksandrs ČERŠINS

DRAUDĒT VAIRS NAV PRODUKTĪVI. Freizers Kamerons: «Izteikt kādai citai valstij draudus noteikti vairs nav produktīvi. Tā vietā, lai panāktu savu ietekmi, labāk pielietot citus elementus, kas, protams, prasa ilgāku laiku. Šodien pasaulē augstu tiek vērtēts tēls, ar kādu sevi piesaka tā vai cita valsts. Krievijai tas nav bijis pats labākais, tāpēc [Maskava] vēlas to uzlabot

privātajam sektoram, uzņēmīgiem cilvēkiem.

– Pēdējā laikā Krievija panākusi attiecību uzlabojumu ar daudzām savām kaimiņvalstīm, tajā skaitā ar Turciju, Ukrainu, daļēji – arī ar Baltijas valstīm. Izņēmums ir nelielā Kaukāza valsts Gruzija. Neviena ES dalībvalsts nav atzinusi tai atšķelto Dienvidosetiju un Abhāziju kā neatkarīgas valstis. Vienlaikus rodas iespāids, ka eiropiešiem 2008. gada augustā panāktā Sarkozy un Medvedeva sešu punktu plāna pilnīga izpilde vairs nav būtiska. Varbūt uzvarējis princips – aizmirsisim, un uz priekšu?

– Tas noteikti nav aizmirsts, bet piezīmēts gan. Tas aizvina ir pārāk svarīgs jautājums, jo vardarbīgi tika pārākta nacionālā teritorija un suverenitāte. Eiropas Savienībai nevar izvirzīties tāds jautājums – atzīt vai neatzīt Dienvidosetiju un Abhāziju. Taču jāizdara ļoti daudz, lai panāktu samierināšanos starp Krieviju un Gruziju. Kaut kas no tā jau sāk iezīmēties. Kādu laiku pašreizējais *status quo* būs neizbēgams. Nevienš tagad nevar pateikt, kāda būs situācija pēc pieciem vai desmit gadiem.

– Pēc prezidenta vēlēšanām Ukrainā šajā valstī notikušas pārmaiņas kā iekšpolitikā, tā ārpolitikā. Kad Viktors Janukovičs maijā nogalē ieradās Ļovivā, viņu publiski apsūdzēja valsts suverenitātes izpārdošanā. Otrs viedoklis, kas izskanēja arī *Baltijas foruma* diskusijā, ir pilnīgi pretējs. Pragmatiski pieejot, arī dažas ES valstis varētu būt apmierinātas, ka noņemts risks

ES nevar būt jautājums – atzīt vai neatzīt Dienvidosetiju un Abhāziju. Taču jāizdara ļoti daudz, lai panāktu samierināšanos starp Krieviju un Gruziju

gāzes piegāžu pārtraukumiem caur Ukrainu, kā tas bija Juščenko ērā.

– Visiem labi redzams, ka prezidents Janukovičs ir daudz vēlīgāks pret Maskavu nekā viņa priekšgājējs. Viņš arī cenšas pārliecināt savus tautiešus, ka panācis Ukrainai labu darījumu, proti, lētākas gāzes piegādes apmaiņā pret ilgāku krievu kara flotes klātbūtni Sevastopolē. ES nevar apstrīdēt šādu Ukrainas suverēnu lēmumu. To [oficiālā līmenī] nekomentēja nedz ES, nedz NATO, nedz ASV.

Tas gan nenozīmē, ka Ukrainai nav vairs nekādas nākotnes Eiropā. Ukrainai vispirms jāveic iekšējās reformas, lai tā varētu tikt uzlūkota kā kandidāte dalībai ES. Gluži tāpat, kā to darīja Latvija, Polija un citas šā reģiona valstis.

– Citiem vārdiem – Ukraina ir zaudēta NATO, bet ne Eiropas Savienībai?

– Nedomāju, ka nākamajos desmit gados varētu tikt apspriests jautājums par Ukrainas iestāšanos NATO. Turpretīms tās dalība ES ir iespējama, kaut arī grūta.

– Vēl pirms dažiem gadiem Krievijas politiķi un politologi aizvainoti un ne pārāk ieinteresēti

runāja par iestāšanos Pasaules tirdzniecības organizācijā (PTO). Tagad tonis ir kā mainījies, Igors Jurgens saka: «Mūs nelaiž.» Vai ES no savas puses šis durvis patēr atvērtas?

– Eiropas pusē nav nekādu šķēršļu. Krievijas vadība ir apliecinājusi, cik svarīgi tai diversificēt ekonomiku un palielināt tirdzniecību. Bet no Krievijas puses saņemti dažādi signāli par tās apņēmību un saistībām, iestājoties PTO. Pēdējos gados tā spērusi vairākus protekcioniskus soļus tirdzniecībā bez tarifiem. Tika arī paziņots, ka Krievija vēlas pievienoties PTO reizē ar Baltkrieviju un Kazahstānu. Tas nozīmētu atlikt uzņemšanu uz vairākiem gadiem. Tagad Krievija gatava iestāties šajā organizācijā viena pati. Nesaskatu, ka būtu saglabājušies kādi lieli šķēršļi.

Pievienojoties PTO, Krievija kļūtu par sastāvdaļu sistēmā, kur valda tās pieņemtie likumi. Ķīna tos ir pieņēmusi. Tāds stāvoklis nevarēs neietekmēt iekšējās lietas pašā Krievijā.

– Kas slēpjas aiz Krievijas jaunās stratēģijas – un ne tikai Baltijas val-

stis – pastiprināt savu investīciju plūsmu, censties pārņemt svarīgas sviras enerģētikā, citās nozīmīgās un jutīgās nozarēs?

– Izteikt kādai citai valstij draudus noteikti vairs nav produktīvi. Tā vietā, lai panāktu savu ietekmi, labāk pielietot citus elementus, kas, protams, prasa ilgāku laiku. Šodien pasaulē augstu tiek vērtēts tēls, ar kādu sevi piesaka tā vai cita valsts. Krievijai tas nav bijis pats labākais, tāpēc [Maskava] vēlas to uzlabot.

– Kāds tēls šodien ir Baltkrievijai? Cik tas svarīgi tādām valsts vadītājam kā prezidents Lukašenko?

– Arī Baltkrievija vēlas labāku savas valsts tēlu. Tas gan nav viegli izdarāms, kamēr pie varas tāds politiķis kā Lukašenko. Protams, tas var mainīties. Ja Lukašenko aiziet, nāk jauna valdība, pārmaiņas var notikt ļoti strauji.

Tagad Lukašenko balansē. Briselē labi zinām par viņa sliktajām attiecībām ar [Krievijas premjerministru] Putinu. Lukašenko interesēs ir saņemt vairāk koncesijas no ES un izspēlēt to pret Krieviju. Viņam tā – tūpiska politika.

– Kāds varētu būt sauss atlikums no šajā konferencē tik plašā tematiskā lokā apspriestajiem jautājumiem?

– Šādas diskusijas varam labāk izprast viens otra bazas un intereses. Kaut vai jautājumā par Krievijas modernizāciju: Eiropas Savienībai jāatbalsta tas centieni šajā virzienā, vienlaikus pretim sagaidot konkrētu rīcību atklātākas un demokrātiskākas sabiedrības veidošanā. ■